

Проблеми національної економіки

УДК 336.72

Рябуха Галина Ігорівна

аспірант

Чернігівського національного технологічного університету

Рябуха Галина Игоревна

аспирант

Черниговского национального технологического университета

Ryabukha Galyna

Postgraduate of the

Chernihiv National University of Technology

КРЕДИТНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГАЛУЗІ ТВАРИННИЦТВА УКРАЇНИ
КРЕДИТНОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ОТРАСЛИ ЖИВОТНОВОДСТВА
УКРАИНЫ
CREDIT SUPPORT FOR THE ANIMAL BREEDING IN UKRAINE

***Анотація.** Стаття присвячена дослідженню кредитного забезпечення сільського господарства України, зокрема, галузі тваринництва. Проаналізована структура кредитного забезпечення галузей економіки України та виявлено причини низького рівня кредитування сільського господарства. Автором висловлена думка про те, що підвищений ступінь ризиків, невідповідність запланованих та фактичних обсягів виробництва, недостатність гарантій з боку держави визначають низький рівень фінансування галузі.*

Проаналізовано обсяги та питому вагу наданих кредитів у 2006-2018рр. та виявлено позитивну динаміку. Проте, слід відзначити, що фінансування не відповідає потребам галузі. Більшість суб'єктів господарювання потребують оновлення матеріально-технічної бази та модернізації виробництва. Запропоновано фільтр Ходріка-Прескотта для

визначення циклічних тенденцій у часовому періоді та аргументовані причини висхідної тенденції, а саме: збільшення обсягів експорту та капітальних інвестицій галузі сільського господарства. Зроблено прогноз, щодо збільшення кредитування як галузі тваринництва, так і всього сільського господарства. Досліджено систему пільгового кредитування сільськогосподарських підприємств. Детально проаналізовано недоліки та переваги механізму надання пільгових кредитів. Приділено особливу увагу стану залучення пільгових кредитів суб'єктами господарювання галузі тваринництва. Виявлено зменшення питомої ваги наданих кредитів та збільшення кількості суб'єктів господарювання з вирощування та розведення ВРХ молочних порід та інших ВРХ, яким були надані кредитні ресурси.

Автором зроблено висновок про те, що рівень кредитного забезпечення не відповідає потребам галузі. Запропоновано спрощення чинної системи пільгового кредитування виробників аграрної продукції. Акцентовано увагу на врахуванні сезонності виробництва та продуктивності тварин в галузі тваринництва при наданні пільгових кредитів.

Встановлено, що подальшого дослідження потребує аналіз термінів надання кредитів, відсоткових ставок та валют, що б дало змогу виявити найбільш ефективні умови кредитування для суб'єктів господарювання галузі тваринництва.

Ключові слова: *сільське господарство, галузь тваринництва, кредитне забезпечення, пільгові кредити.*

Анотація. *Стаття посвячена дослідженню кредитного забезпечення сільського господарства України, в частині, галузі тваринництва. Сделан анализ структуры кредитного обеспечения отраслей экономики Украины и установлены причины низкого уровня*

кредитования сельского хозяйства. Автором высказано мнение о том, что повышенный уровень рисков, несоответствие запланированных и фактических объемов производства, недостаток гарантий со стороны государства определяют низкий уровень финансирования отрасли.

Сделан анализ объемов и удельного веса кредитов, которые были даны в 2006-2018гг. позитивная динамика была определена. Однако, стоит отметить, что финансирование не отвечает потребностям отрасли. Большинство субъектов хозяйствования нуждаются в обновлении материально-технической базы и модернизации производства. Предложен фильтр Ходрика-Прескотта для выявления циклических тенденций во временном периоде и аргументированы причины, именно: увеличение объемов экспорта и капитальных инвестиций отрасли сельского хозяйства. Сделан прогноз об увеличении кредитования как отрасли животноводства, так и всего сельского хозяйства. Исследована систему льготного кредитования сельскохозяйственных предприятий. Сделан детальный анализ недостатков и преимуществ механизма предоставления льготных кредитов. Особое внимание уделено состоянию получения льготных кредитов субъектами хозяйствования отрасли животноводства. Определено уменьшение удельного веса предоставленных кредитов и увеличение количества субъектов хозяйствования по выращиванию разведению КРС молочных пород и других КРС, которым были даны кредитные ресурсы.

Автором сделан вывод о том, что уровень кредитного обеспечения не соответствует потребностям отрасли. Предложено упрощение существующей системы льготного кредитования производителей аграрной продукции. Сделан акцент на принятии во внимание сезонности производства и продуктивности животных в отрасли животноводства при предоставлении льготных кредитов.

Установлено, что дальнейшего исследования требует анализ сроков предоставления кредитов, процентных ставок и валют, что бы дало возможность определить наиболее эффективные условия кредитования для субъектов хозяйствования отрасли животноводства.

Ключевые слова: *сельское хозяйство, отрасль животноводства, кредитное обеспечение, льготные кредиты.*

Summary. *The article is dedicated to the research of credit support for Ukrainian agriculture, and, in particular, animal breeding. The structure of credit support for branches of the Ukrainian economy has been analyzed, and the reasons for a low level of agriculture credit provision have been identified. The author expressed the thought that the excessive rate of risks, unconformity of planned and factual volumes of production, and insufficient warranties from the state account for the low level of branch financing.*

The volumes and market share of the credits provided from 2006-2018 have been analyzed, and a positive dynamic has been discovered. Nevertheless, it bears mentioning that the financing does not meet the demands of the branch. The majority of business facilities require renewal of their material-technical base and production modernization. The Hodrick-Prescott filter has been proposed in order to define the cyclic tendencies in this time period, and the reasons for the upward trends have been established, in particular: the increase in export volumes and capital investments into agriculture. A projection has been calculated regarding the increased financing for both animal breeding and agriculture on the whole, and the easy-term loan system for agricultural enterprises has been researched. The drawbacks and advantages of the easy-term loan provision mechanism have also been analyzed in detail. Special attention has been lent to the state of easy-term loan attraction by the business facilities of the animal breeding sector. The decrease in market share of provided credits, as well as the increase in the number of business facilities that

breed both dairy big horned livestock and other big horned livestock, facilities which have been received credit resources, have been calculated.

The author has concluded that the level of credit provision does not meet the demands of the sector. A simplification of the current easy-term loan system for agrarian goods producers has been recommended. Emphasis has been placed on taking into account both the seasonality of production, as well as the productivity of cattle in the animal breeding branch with easy-term credits provision.

It has been determined that, for further research, the analysis of credit provision time, interest rates, and currencies is required, which would facilitate the discovery of the most efficient credit conditions for animal breeding business facilities.

Key words: agriculture, animal breeding industry, credit support, preferential loans.

Постановка проблеми. В сучасних умовах функціонування суб'єкти господарювання сільськогосподарської спеціалізації потребують залучення додаткових фінансових ресурсів. Одним із основних джерел є кредитне забезпечення, яке сприяє ефективному функціонуванню та можливості удосконалення виробничої діяльності та розвитку підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням кредитного забезпечення сільського господарства України займалися відомі вчені-економісти: Вдовенко Л.О. [1], Вовк В.Я. [2], Колотуха С.М. [4], Кушнір Л.П. [5] та інші.

Дослідники зробили вагомий внесок у висвітленні кола питань стосовно кредитного забезпечення суб'єктів господарювання в сільському господарстві. Однак специфіка галузі тваринництва, а саме: підвищений ступінь ризику, сезонність, залежність від продуктивності тварин, та їх

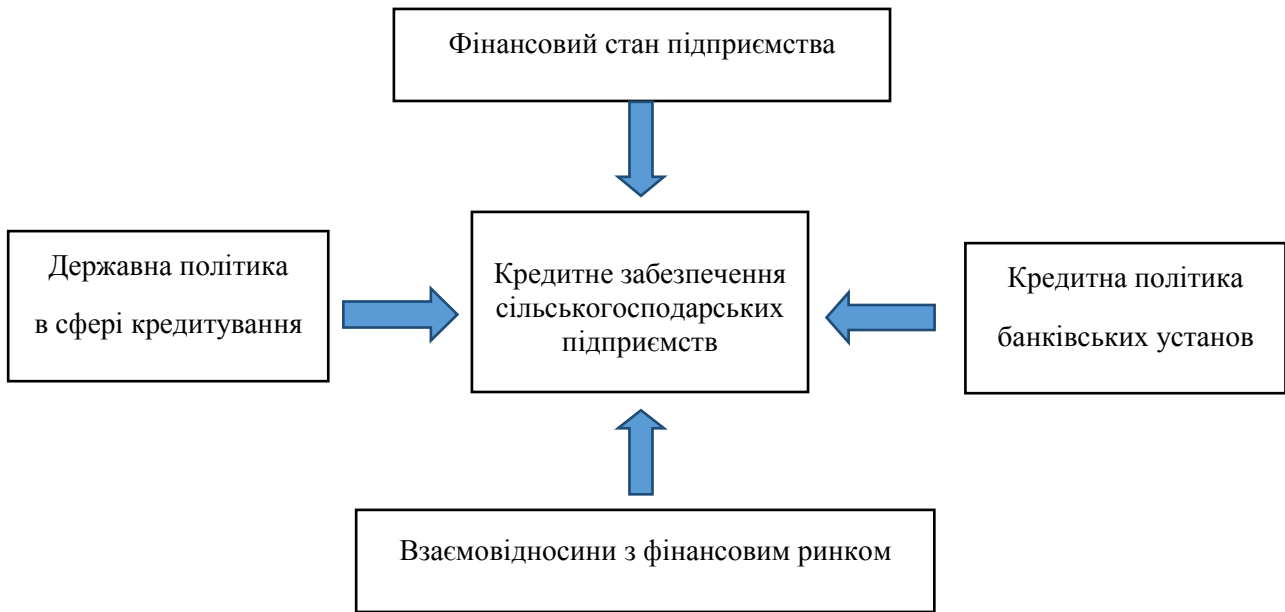
вплив на надання кредитів комерційними банками, вимагають подальшого вивчення.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження кредитного забезпечення галузі сільського господарства та тваринництва; розробка прогнозу майбутніх тенденцій розвитку кредитування суб'єктів господарювання за допомогою тренду на основі фільтра Ходріка-Прескотта.

Виклад основного матеріалу. В умовах сучасних економічних реформ в Україні особливого значення набуває розвиток фінансово-кредитної політики, спрямованої на забезпечення продовольчої безпеки країни та посилення державної підтримки галузі сільського господарства [1].

Сільське господарство як стратегічна галузь економіки України потребує залучення додаткових фінансових ресурсів, одним з основних джерел яких є кредитне забезпечення. Під кредитним забезпеченням підприємницької діяльності розуміють "покриття виробничих витрат суб'єктів господарювання за рахунок кредитних ресурсів, що акумулюються банківськими установами і спрямовуються на поповнення основного і обігового капіталу" [1].

Серед факторів, що впливають на кредитне забезпечення сільськогосподарських підприємств, можна виділити: фінансовий стан підприємства, державна політика у сфері кредитування сільськогосподарських підприємств; кредитна політика банківських установ щодо аграрного сектора економіки, взаємовідносини з фінансовим ринком (рис.1).

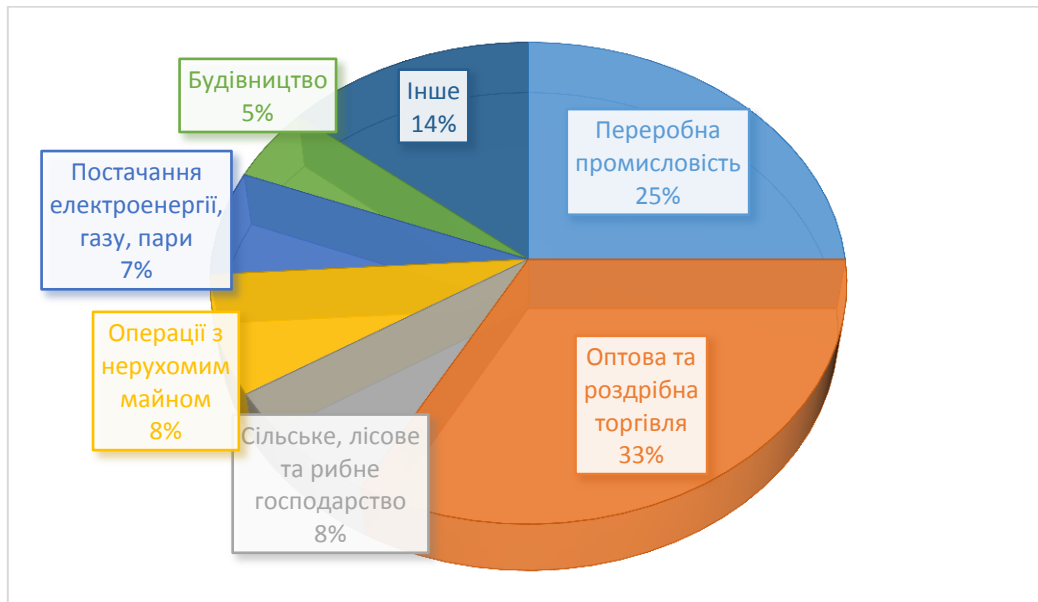

Рис. 1. Фактори, що мають вплив на кредитне забезпечення сільськогосподарських підприємств

Джерело: складено на основі [1]

Суб'єкти господарювання галузі тваринництва для забезпечення ефективного та стабільного функціонування повинні мати як фінансові, так і матеріальні ресурси. Все більш поширеною стає ситуація, коли підприємствам не вистачає власних джерел, і вони вимушені залучати додаткові ресурси, які створюють можливість і умови їх розвитку. Галузі тваринництва притаманні такі особливості кредитних відносин: підвищена кредитомісткість галузі та потреба у тривалих строках залучення кредитних ресурсів, які сформувалися в наслідок взаємодії таких факторів: сезонність виробництва продукції, необхідність швидкої переробки та реалізації виробленої продукції внаслідок неможливості зберігати її протягом тривалого часу, залежність від продуктивності тварин. Слід відзначити, що підприємства різної виробничої специфіки (ВРХ, свинарство, птахівництво та ін.) важко адаптувати до одних і тих самих умов кредитування, саме тому кредитне забезпечення не може бути уніфікованим для всіх різновидностей тваринницьких господарств.

Аналіз структури кредитного забезпечення галузей економіки України (рис.2) свідчить, що переробна промисловість (25%) та оптова та роздрібна торгівля (33%) мають найбільші частки в наданні кредитів. За даними Національного банку України на кінець вересня 2018р.[4] частка кредитів, наданих сільському, лісовому та рибному господарствам незначна і становить 8% у порівнянні з іншими галузями.

Рис. 2. Структура кредитного забезпечення галузей економіки України

Джерело: побудовано за даними Державної служби статистики України [3]

Проте, доцільно відзначити позитивну динаміку у зростанні питомої ваги сільськогосподарських кредитів протягом 2006-2018рр., із найменшим значенням 4,6% у 2013р. та найбільшим – 8% у 2018р. (рис.3). Така низька питома вага не відповідає потребам галузі, а саме: оновлення матеріально-технічної бази, модернізація виробництва, забезпечення сучасними транспортними засобами.

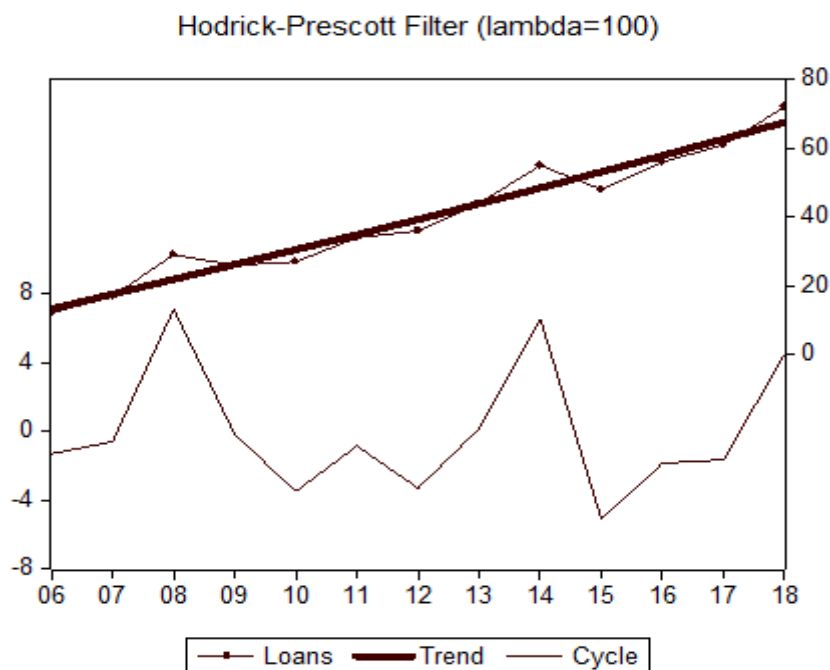
Для виявлення циклічних тенденцій в обсягах кредитного забезпечення у часовому періоді з 2006-2018 рр. застосовується фільтр Ходріка-Прескотта.

Рис. 3. Обсяг та питома вага кредитів для сільського господарства, мисливства та лісового господарства

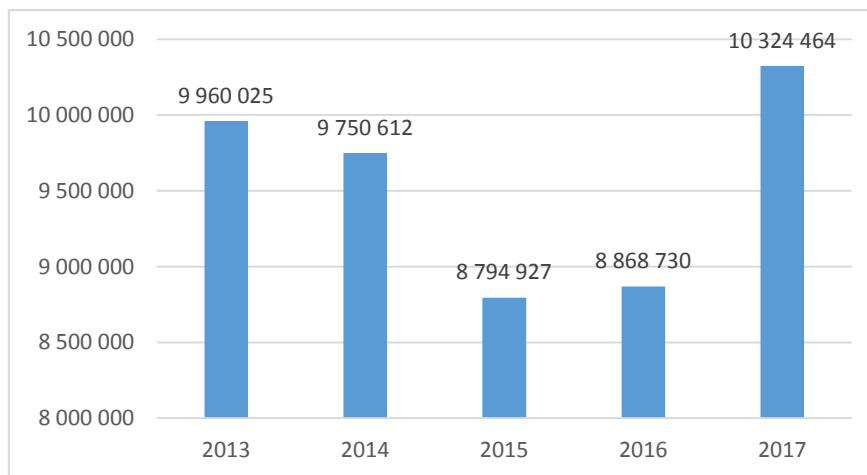
Джерело: побудовано за даними Державної служби статистики України [3]

Рис. 4. Обсяг кредитів для сільського господарства, мисливства та лісового господарства (loans) у 2006-2018рр. і розрахований тренд (trend) та циклічний компонент згідно фільтру Ходріка-Прескотта (cycle)

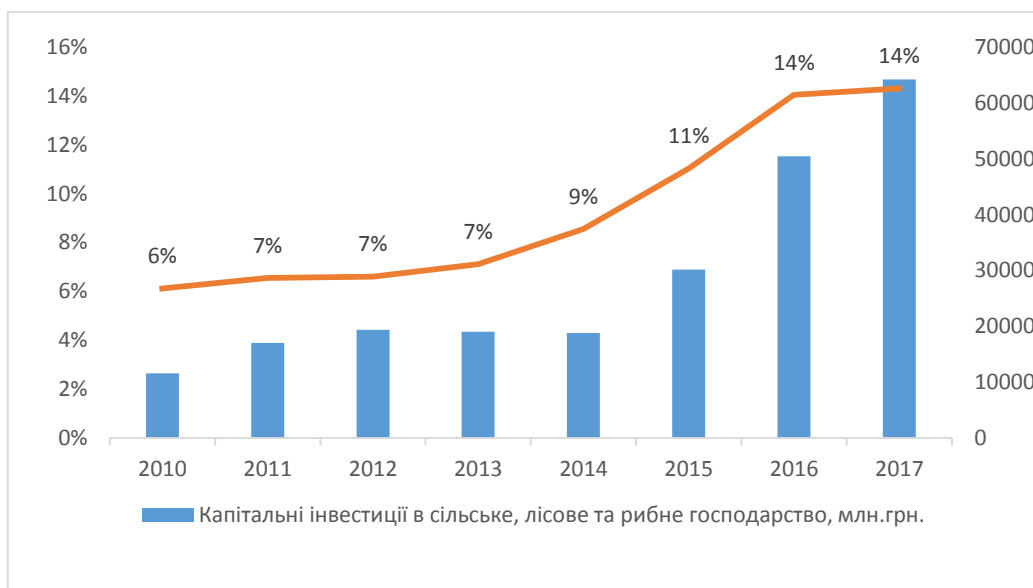
Розрахунок обсягів кредитів має зростаючу тенденцію протягом всього досліджуемого періоду. Згідно даного фільтру, пік зростання обсягів кредитування припадав на 2008 та 2014 рр., а останній циклічний спад продуктивності мав місце у 2015 році, за яким слідував новий підйом.

Серед причин збільшення кредитування можна виділити зростання експорту галузі сільського господарства (рис. 5) та капітальних інвестицій (рис. 6).

Рис. 5. Обсяг експорту продукції галузі сільського господарства у 2013-2017 рр., тис. дол. США

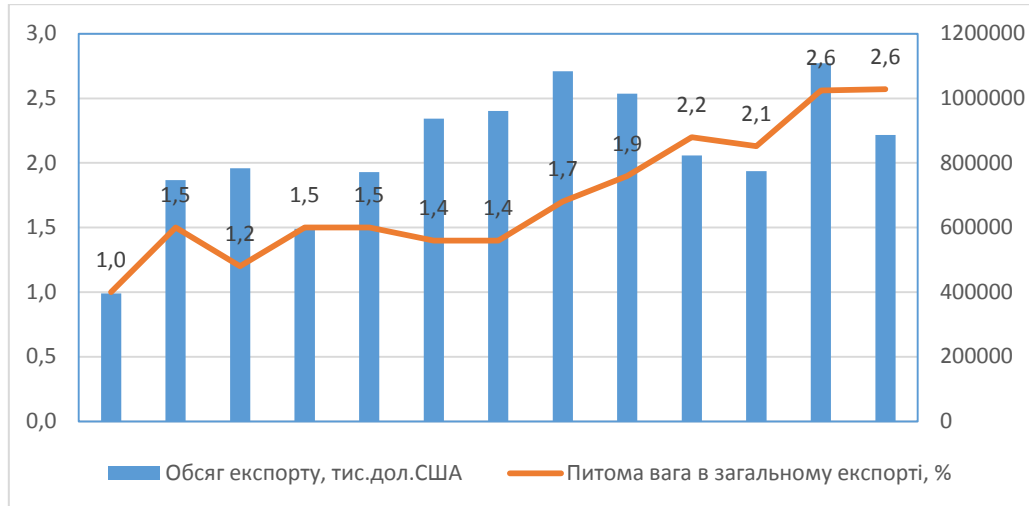
Джерело: побудовано за даними Державної служби статистики України [3]

Рис. 6. Обсяг та питома вага капітальних інвестицій у сільське, лісове та рибне господарство у загальному обсягу капітальних інвестицій у 2010-2017рр.

Джерело: побудовано за даними Державної служби статистики України [3]

Доречно також відзначити позитивну тенденцію збільшення обсягів експорту продукції галузі тваринництва, як складової сільського господарства (рис. 7).

Рис. 7. Обсяг та питома вага експорту галузі тваринництва у 2006-2018 рр.

Джерело: побудовано за даними Державної служби статистики України [3]

Зважаючи на тренд, який демонструє вищенаведена модель та висхідні показники експорту та капітальних інвестицій, можна зробити прогноз, що в майбутньому також буде збільшуватися кредитування як галузі тваринництва, так і всього сільського господарства.

Слід відзначити, що сільське господарство є пріоритетною галуззю економіки країни. Не можна знехтувати важливістю та необхідністю розвитку галузі тваринництва, яке забезпечує населення України продуктами харчування, які все більше експортуються за межі країни.

З огляду на потенціал тваринництва та необхідність його розвитку, розробляються програми державної підтримки та створення сприятливих умов функціонування.

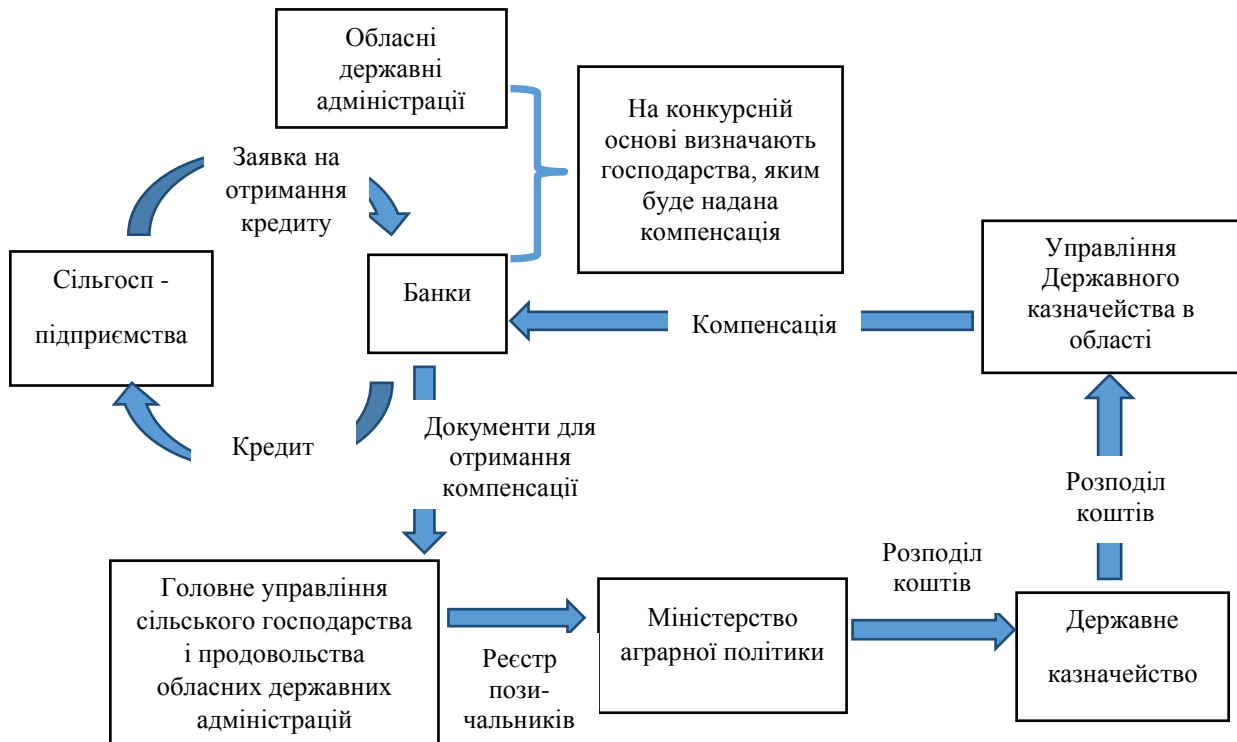
Як результат, з метою стимулювання кредитного забезпечення сільського господарства та в результаті посилення зусиль уряду щодо реформування аграрного сектору у 2000 р. в Україні була впроваджена система пільгового кредитування АПК, відповідно до якої кредити

надаються не безпосередньо сільгоспвиробникам, а банкам, що беруть участь у програмі кредитування АПК, з частковим погашенням кредитних ставок за рахунок коштів державного бюджету [2].

Відповідно до розробленої програми, кредитування сільськогосподарських товаровиробників здійснюється з поєднанням загального порядку надання кредитів зі спеціальним режимом кредитування, що враховує особливості ведення сільськогосподарського виробництва й умов проведення економічної та земельної реформ на селі. Система пільгового кредитування АПК поширюється на спеціалізовані підприємства з виробництва м'яса свинини та птахогосподарства, сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи, що займаються заготівлею і збутом сільськогосподарської продукції [2].

Пільгові кредити надаються виключно на конкурсній основі у межах встановлених за регіонами лімітів для часткової компенсації ставки за кредитами за рахунок коштів державного бюджету, визначених Міністерством аграрної політики за погодженням із Міністерством фінансів. При видачі пільгового кредиту сільгоспвиробникам банки обов'язково враховують наявність гарантованих умов для їх погашення.

Ефективність дії цільової програми фінансової підтримки сільськогосподарських підприємств через систему здешевлення кредитів багато в чому залежить від механізму її практичної реалізації. Механізм часткової компенсації відсоткової ставки банкам за кредитами, наданими на пільгових умовах сільгоспвиробникам, наведено на (рис. 8).

Рис. 8. Механізм компенсації відсоткової ставки за пільговими кредитами

Джерело: побудовано за даними [2]

Отже, механізм часткової компенсації відсоткової ставки за кредитами, наданими сільгоспвиробникам, є надто громіздким внаслідок значної кількості учасників, що значно ускладнює процедуру отримання пільгового кредиту та збільшує час його оформлення банківськими установами. Проте підприємства, які не вперше залучають кредитні ресурси та знають всю процедуру їх отримання, користуються фінансовим забезпеченням банків на регулярній основі.

Особливу увагу необхідно приділити стану залучення пільгових кредитів суб'єктами господарювання галузі тваринництва.

Таблиця 1

Стан залучення пільгових кредитів у 2015-2017 рр.

Показники залучення пільгових кредитів	2015-2016 рр.	2017 р.
Загальна сума пільгових кредитів, тис.грн.	5 593 095,16	6 605 463,33
Підприємства з вирощування та розведення ВРХ молочних порід, інших ВРХ	1 622 411,57	1 526 499,93

Питома вага в загальному обсязі,%	29	23
Загальна кількість суб'єктів господарювання	241	509
Кількість підприємств з вирощування та розведення ВРХ молочних порід, інших ВРХ	62	100
Питома вага в загальному обсязі,%	26	20

Джерело: побудовано за даними [6]

Міністерство аграрної політики та продовольства України наводить дані про те, що у 2015-2016рр. було видано пільгових кредитів на суму 5 593 095,16 тис. грн., із них підприємства з вирощування та розведення ВРХ молочних порід та інших ВРХ отримали 1 622 411,57 тис. грн. (29% від загального обсягу). В 2017р. загальна сума пільгових кредитів збільшилася на 18,1%, з 5 593 095,16 тис. грн. до 6 605 463,33 тис. грн., проте питома вага суб'єктів господарювання з вирощування ВРХ зменшилася до 23%. Якщо дослідити кількісний склад підприємств, які отримали пільгові кредити, то загальна кількість збільшилася в 2,11 рази, аналогічно кількість підприємств з вирощування та розведення ВРХ молочних порід та інших ВРХ збільшилася в 1,61 рази. Отже, залучені фінансові ресурси, а саме пільгові кредити, розподілилися між більшою кількістю суб'єктів господарювання, при цьому питома вага обсягів кредитних коштів зменшилася. Отже, питома вага пільгових кредитів, які отримали підприємства з вирощування та розведення ВРХ молочних порід та інших ВРХ не перевищувала 30% та має тенденцію до зменшення.

Можна зробити висновок, що для пільгової системи кредитування галузі тваринництва притаманні такі негативні аспекти: недостатність коштів державного бюджету, що виділяються на здешевлення кредитів, складна процедура оформлення пільгових кредитів, неповернення отриманих кредитів сільськогосподарськими підприємствами.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших у даному напрямі. Кредитне забезпечення є першочерговим джерелом залучення додаткових фінансових ресурсів підприємствами галузі

тваринництва. Від обсягів та умов кредитування залежить як операційна діяльність, так і стратегічний розвиток суб'єктів господарювання.

Очевидним є факт зростання питомої ваги та обсягів кредитного забезпечення сільського господарства, мисливства та лісового господарства, що підтверджує тренд, побудований згідно з фільтром Ходріка-Прескота. Основними причинами збільшення обсягів кредитування є: стратегічна привабливість галузі, зростання обсягів експорту та капітальних інвестицій, які, у свою чергу, служать підґрунтям для прогнозування збільшення кредитного забезпечення суб'єктів господарювання галузі тваринництва в майбутньому.

Слід також відзначити необхідність пільгового кредитування, викликаного високими відсотковими ставками, зростанням цін та зниженням рентабельності підприємств. Очевидним є той факт, що суб'єкти господарювання галузі тваринництва не можуть отримувати кредитні ресурси на загальних умовах.

Необхідним і доцільним є врахування специфіки галузі: сезонність виробництва, залежність від продуктивності тварин, та створення спрощеного механізму пільгового кредитування.

Отримані результати аналізу підприємств з вирощування та розведення ВРХ дають підстави стверджувати, що пільгове кредитування має тенденцію до зменшення та не відповідає потребам галузі тваринництва.

Перспективи подальших досліджень полягають в аналізі відсоткових ставок, валют та термінів надання кредитів, що б дало змогу виявити найбільш ефективні умови кредитування для суб'єктів господарювання галузі тваринництва.

Література

1. Вдовенко Л.О. Механізми банківського кредитування в аграрній сфері: монографія.- Вінниця: ФОП Корзун Д.Ю., 2013. - 378 с.

2. Вовк В.Я., Хмеленко О.В. Кредитування і контроль: Навч. посіб. - К.: Знання, 2008. – 463 с.
3. Державна служба статистики України: офіційний сайт. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
4. Колотуха С.М. Проблеми та перспективи банківського кредитування аграрної галузі регіону / С.М. Колотуха, І.Ф. Коваленко, І.П. Борейко // Банківська справа. – 2009. – № 5. – С. 155-165.
5. Кушнір Л.П. Кредитоспроможність сільськогосподарських підприємств : стан, проблеми та перспективи / Л.П. Кушнір // Економіка та держава. – 2006. – №5. – С. 48–49.
6. Міністерство аграрної політики та продовольства України: офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/node/25271>
7. Національний банк України: офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua>
8. Олійник. О.В. Циклічність відтворювального процесу в сільському господарстві: Монографія / Харк. нац. аграрн. ун-т ім. В.В. Докучаєва. – Х., 2005. – 322 с.
9. Pindyck R., Rubinfeld D. Econometric Models and Economic Forecasts / Pindyck R. – Boston, 1998. – 634p.

References

1. Vdovenko, L.O. Mekhanizmy bankivskogo kredytuvannja v aghrarnij sferi: monografija.- Vinnycja: FOP Korzun, D.Ju., 2013. – 378p.
2. Vovk, V.Ja., Khmelenko, O.V. Kredytuvannja i kontrolj: Navch. posib. - K.: Znannja, 2008. - 463 p.
3. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrajinj: oficijnyj sajt [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.ukrstat.gov.ua>

4. Kolotukha S.M. Problemy ta perspektyvy bankivskoho kredytuvannia ahrarnoi haluzi rehionu / S.M. Kolotukha, I.F. Kovalenko, I.P. Boreiko // Bankivska sprava. – 2009. – # 5. – S. 155-165.
5. Kushnir L.P. Kredytospromozhnist silskohospodarskykh pidprijemstv : stan, problemy ta perspektyvy / L.P. Kushnir // Ekonomika ta derzhava. – 2006. – #5. – S. 48–49.
6. Ministerstvo ahrarnoji polityky ta prodovoljstva Ukrainy: oficijnyj sajt [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://minagro.gov.ua/node/25271>
7. Nacionaljnyj bank Ukrainy: oficijnyj sajt. – [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <https://bank.gov.ua>
8. Olijnyk, O.V. Cyklichnistj vidtvorjuvaljnogho procesu v siljsjkomu ghospodarstvi: Monoghrafija / Khark. nac. ahrarn. un-t im. V.V. Dokuchajeva. – Kh., 2005. – 322 p.
9. Pindyck R., Rubinfeld D. Econometric Models and Economic Forecasts / Pindyck R. – Boston, 1998. – 634 p.